

«ВІННИЦЬКИЙ ТЕАТР (1910-1944 рр.)»

КЗ «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів-гімназія № 23
Вінницької міської ради»**Анотація**

В роботі розглядається історія виникнення театру у місті Вінниці з початку його заснування у 1910 році та до звільнення міста від німецьких окупантів у 1944 році. Вінницький театр отримав статус музично-драматичного у 1940 році і під час радянсько-німецької війни продовжував функціонувати.

Ключові слова: міський театр, Г. Юра, опера, 1940 рік, діяльність в окупації.

Abstract

The history of the emergence of theater in Vinnytsia since the beginning of its founding in 1910 until liberating the city from the German invaders in 1944 is researched in the project. The Vinnytsia theater obtained its music and drama status in 1940 and was functioning during the war between the USSR and Germany.

Key words: the city theater, H. Yura, opera, year 1940, functioning during the occupation.

У 1910 році в невеликому повітовому місті Вінниці за проектом архітектора Г. Артинова було побудовано приміщення міського театру.

На його сцені до революції виступали заїжджі актори. Була спроба створити у Вінниці стаціонарний театр відразу після Великої Жовтневої соціалістичної революції. Але увінчалась вона успіхом тільки в 1920 році. Гнат Юра засновує тут український театр, який в 1923 році переїздить до Харкова, а пізніше до Києва і стає, нині уславленим, Київським державним академічним драматичним театром ім. І. Франка. На сцені цього театру у Вінниці починали сценічну діяльність такі видатні майстри, як Амвросій Бучма, Олексій Ватуля, Володимир Сокирко, Феодосія Барвінська. Працював тут і молодий Юрій Смолич, який згодом описав цей важкий період становлення акторського колективу в повісті «Театр невідомого актора».

Після від'їзду франківців у Вінниці виступають театри «Березіль», ім. М. Заньковецької, московський театр драми під керівництвом Вс. Майерхольда, обласні українські театри, пересувні робітничо-селянські театри (РСТ). Приїжджають на гастролі провідні майстри радянської сцени: Наталя Ужвій, Юрій Шумський, Ігор Ільїнський, Ваграм Папазян, відомі співаки Марія Литвиненко-Вольгемут, Зоя Гайдай, Леонад Собінов. У 1924 та 1926 роках у приміщенні Вінницького театру відбулися виступи видатного поета нашої епохи Володимира Маяковського.

Починаючи з 1929 року міські керівні органи Вінниці знову порушують питання про створення свого стаціонарного театру. Та своєю трупю вінничани не могли похизуватися аж до 1933 року. Тому до цього часу місцеву публіку тішили гастролери, або як їх було прийнято називати — пересувні театри: імені Затонського, Єврейський театр, Театр російської драми тощо. У 1928 році в нашому регіоні перебувала пересувна опера. Вони привертали увагу людей до оперного мистецтва. Пізніше цей колектив передали вінницькому театральному тресту. Театр забезпечили матеріальною базою. Але це був величезний, до 300 осіб колектив, з великим оркестром, окремою балетною трупю, співаками. І в жовтні 1933 року у Вінниці нарешті відкрився театр опери та балету. Репертуар на той момент був грандіозним: спектаклі «Фауст», «Євгеній Онегін», «Пікова дама», «Борис Годунов», опери, «Енеїда», «Тихий Дон», «Наталка Полтавка», балет

«Лебедине озеро», «Червоний мак», «Дон Кіхот». Але, незважаючи на професіоналізм та бажання грати, на календарі був 1933 рік. На вулицях голод. Місто було не в змозі опікуватися трупою. Вистави не збирали залів. І колективу запропонували перевестися в Сталіно (Донецьк), де було підготовлене необхідних розмірів приміщення. Там була можливість забезпечувати більшу трупу. Частина колективу, яка переїхала з Вінниці і частина трупи переведеної в Сталіно із Ворошиловграда (Луганська) стали основою для створення Донецького театру опери та балету. У 1940 році на території Української РСР відбувалася реорганізація театрів. Вінницький театр перестає бути оперним і отримує статус музично-драматичного. Власної опери у Вінниці більше ніколи не було.

Успішний був початок діяльності реорганізованого театру. На його сцені йшли спектаклі «Запорожець за Дунаєм», «Енеїда», «Наталка Полтавка», «В степах України», «Маруся Богуславка». Творчу діяльність театру перервала війна. Хоча під час Великої Вітчизняної війни театр продовжував своє функціонування.

Практично із самого початку Великої Вітчизняної війни, Вінниця була окупована фашистами. Частина трупи йде на фронт, частина — продовжує працювати. Сторожили розповідали, що спочатку німці з повагою ставилися до колективу і театру. Актори отримували пайки, як у німецьких солдатів та не піддавалися репресіям. Під час війни театр продовжував функціонувати. На вистави навіть приїздив Адольф Гітлер (інкогніто) та Герман Герінг.

Про роботу театру в ці роки залишилися свідчення очевидця, колишнього соліста балетної трупи М. В. Климчука: «Місцева театральна трупа не була евакуйована, тому що до останніх днів радянської влади її виконавці виступали у військових шпиталях. Отже, у Вінниці залишилась переважна більшість акторів та адміністраторів на чолі з головним режисером та директором театру Ю. Авраменком. На початку серпня під його орудою продовжились репетиції опери Лисенка «Наталка Полтавка». Особливих складнощів із отриманням від нової влади дозволу на початок театрального сезону, очевидно, не виникло. Захід відкриття сезону 31 серпня був проведений у виключно церемоніальній обстановці перших місяців окупації...» Загалом, протягом 1941-1943 років було поставлено 32 опери та вистави, серед яких були як твори світової класики («Травіата» Дж. Верді, «Кармен» Ж. Бізе, «Жізель» А. Адана), так і українських композиторів («Майська ніч» М. Лисенка, «Циганка Аза» М. Старицького, «Енеїда» І. Котляревського та інші). Проходили вечори колядок та щедрівок, вечори балету, урочисті концерти з нагоди німецьких, українських та релігійних свят, сольні концерти. Протягом 1941 року йшли вистави виключно українських авторів.

З метою розваги театр відвідували і високі німецькі чини. На прем'єрі «Бахчисарайського фонтану», за спогадами Климчука, був присутній Гітлер. Документального підтвердження цього факту не знайдено. Як згадує Климчук, Гітлер приїхав несподівано, хоча до його візиту готувалися давно. Солдати з міношукачем обстежили весь театр, підвал та дах, а на сусідніх будинках встановили спеціальні платформи із зенітними установками. На виставі були присутні лише німецькі військові. Климчук стверджує, що бачив фюрера зі світою у ложі для почесних гостей. Іншим німецьким високопосадовцем, який відвідав театр, був Г. Герінг. Перед початком театрального дійства актори стояли на сцені і розмовляли. «Тут зайшов генерал, – розповідає Климчук, – у білому костюмі і з жезлом, привітався «Хайль Гітлер!». Я стояв крайнім і Герінг через перекладача запитав: «Як вам живеться?». Сказати «погано» Климчук боявся, «добре» – знав, що не повірять.. Відповів: «Живемо, як під час війни». Герінгу відповідь сподобалась.

Прослухавши «Кармен», він зробив балетній групі подарунок: усім чоловікам пошили костюми, жінкам дали французьку тканину і туфлі, а вінницький військовий комендант дав розпорядження, щоб акторам Вінницького міського театру видавали пайок німецького солдата. Герінг запрошував деяких акторів працювати до Німеччини. Факт присутності Герінга підтверджують післявоєнні довідки КДБ. Перебування Герінга було більш ніж

відкритим. Він навіть їздив по місту у відкритому автомобілі. На той час у Вінниці виходила газета «Вінницькі вісті», у якій публікувалися заборонені радянською владою твори Лесі Українки, Володимира Винниченка, Уласа Самчука. Німці хотіли показати, що вони визволителі.

Під час німецького відступу в березні 1944 року загарбники спалили кращі будинки в центрі Вінниці. У тому числі і театр. Після пожежі будівля потребувала серйозної реконструкції. Однак, із зрозумілих причин, взялися за це після закінчення війни. Відновлювати улюблений театр приходили люди, незалежно від віку та професії.

Реставрація тривала більше двох років (1945-1948 рр.). Але це вже інша історія...

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арешт акторів театру// Вінницький край. - 2007. – №1.
2. Вінниця: Історичний нарис. Гол. редактор проф. Подолинний А. М. – Вінниця., 2007.
3. Вінниччина в роки Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. – Збірник документів і матеріалів. Одеса, 1975.
4. Гінда В. В. Освітні заклади Вінниччини в умовах фашистського «нового порядку» 1941-1944 рр. //Сторінки воєнної історії України: Збірник наукових статей. / НАН України. Ін-т історії України. – К. 2003. – Вип.7.
5. Семенко Л. І. Театральне життя у Вінниці під час окупації 1941-1944 років //Подільська старовина. – Вінниця, 2008.
6. Мельничук І. П. Німецько-фашистський окупаційний режим у Вінниці// Наукові записки ВДПУ ім. М.Коцюбинського. Вінниця. – 2000, вип. 2, С.174.

Паламарчук Галина Василівна – учитель історії, вища кваліфікаційна категорія, педагогічне звання «вчитель-методист», КЗ «НВК: ЗШ I-III ступенів-гімназія № 23 ВМР»

Соломко Ірина – учениця 11-А класу, КЗ «НВК: ЗШ I-III ступенів-гімназія № 23 ВМР»

Козяр Віолетта – учениця 11-А класу, КЗ «НВК: ЗШ I-III ступенів-гімназія № 23 ВМР»

Palamarchuk Halyna V. – a teacher of history, higher qualification category, pedagogical degree «TeacherMethodist», Municipal Institution «Educational Complex: Vinnytsia Municipal I-III Grades Secondary School Gymnasium № 23», Vinnytsia, e-mail: palamarchuk.gv@gmail.com

Solomko Iryna – a student of form 11-A, Municipal Institution «Educational Complex: Vinnytsia Municipal I-III Grades Secondary School Gymnasium № 23», Vinnytsia

Kozyar Violetta – a student of form 11-A, Municipal Institution «Educational Complex: Vinnytsia Municipal I-III Grades Secondary School Gymnasium № 23», Vinnytsia